

Сербія: така схожа і така відмінна

Іноземні журналісти протягом п'яти днів мали змогу ознайомитися з аграрним сектором найбільшої балканської країни та відвідати різні регіони Сербії.

Юрій Михайлов

кому турі” взяли участь ваш покірний слуга та журналістка з черкаської газети “Агробізнес-кур’єр”.

У середині травня Асоціація аграрних журналістів Сербії організувала тур для іноземних журналістів, які є членами Міжнародної федерації аграрних журналістів (IFAJ). У цьому заході взяли участь аграрні журналісти з Австрії, Бельгії, Данії, Індії, Ірландії, Латвії, Македонії, Нідерландів, Словенії, США, Фінляндії, ФРН, Хорватії, Швейцарії. Від України (Спілка аграрних журналістів України є членом IFAJ) у “Балкансь-

Частина перша: політична

Вважається, що аграрна журналістика є аполітичною: “садок вишневий коло хати”, вечірній вітерець, корівки пасуться, і пастушок такий молоденький... Проте, говорячи про Сербію та інші країни колишньої Югославії, не можна обійти події початку 1990-х років — так звану Балканську війну, внаслідок якої Югославія розпалася на п'ять республік: Словенію, Хорватію, Македонію,

Боснію та Герцеговину і Федеративну республіку Югославію (Союз Сербії та Чорногорії). У 2006 році незалежність проголосила Чорногорія, а у 2008 році — Косово. Від Югославії залишилися лише Сербія.

Нещодавно колишній Генеральний секретар КПРС і перший (він же останній) президент СРСР — Михайло Горбачов — відсвяткував 80 років із дня народження. Ми маємо бути безмежно вдячними Михайлові Горбачову за те, що він дозволив розвалитися СРСР без великого кровопролиття. Жертвами кривавого розпаду Югославії стали 62 загиблих у війні за незалежність Словенії, 20 тисяч — у війні за незалежність Хорватії, 105 тисяч — у Боснійській війні, 13,5 тисяч — у Косовській війні.

Економіка Сербії у 1990-х роках була в руїнах. Далися взнаки бомбардування Сербії авіацією НАТО та економічні санкції, накладені на режим Слободана Мілошевича. Про рівень гіперінфляції в країні на початку 1990-х років можна отримати уявлення, розглядаючи банкноти того часу.

У центрі Белграда жакними пам'ятниками-примарами стоять будівлі Міністерства оборони Сербії, зруйновані авіаударами НАТО

Багато хто з нас ще пам'ятає купоно-карбованці, що були в обігу в Україні до так званої Грошової реформи 1996 року. Нагадаю, що найбільшою купурою тоді був папірець номіналом 1000000 (один мільйон) карбованців (усе населення України було мільйонерами!).

Ми цього року відзначатимемо двадцять років незалежності України, серби — двадцять років з початку розвалу Югославії. Двадцять років тому стартові умови Сербії були набагато гіршими, ніж у нас. Проте після повалення комуністично-мафіозного режиму Мілошевича в жовтні 2000 року і проведення реформ економіка країни почала швидко відновлюватися. Сербія вже наприкінці нинішнього року розпочинає переговори про вступ до ЄС, які навряд чи будуть тривати дуже довго. Вступ України до ЄС уже двадцять років

За ці 500 мільярдів динарів на той час можна було придбати хіба що два кухлі пива

маячить на горизонті (горизонт — це така умовна лінія: скільки б ти до неї не наближався, вона з такою самою швидкістю від тебе віддаляється) і маячитиме ще років двісті, зонайменше.

Отже, нам є чому повчитися один у одного (до речі, між Сербією та Україною ще з радянських часів діє безвізовий режим перетину кордону). Сербам — жодним чином не брати Україну за приклад, Україні — перестати, нарешті, безперервно "наступати на граблі" й почати вчитися у своїх південних братів. Тим більше, що в Сербії домінуюча релігія — православ'я, алфавіт — кирилиця, мова — дуже схожа на нашу, а коли їдеш Сербією, то здається, що ти — на Прикарпатті (зрештою, в Сербії стикаються Карпатські та Альпійські гори).

І ще один політичний момент (після якого з політикою закінчимо). Нині наша старша сестра — Росія тягне Україну в свій Митний союз. При цьому погрожує: не вступиш — перекрию кисень, тобто закрию кордони для імпорту українських харчів до Росії. А то, мовляв, якщо Україна створить зону вільної торгівлі з ЄС, то, оскільки з ЄС таку саму угоду має Туреччина, то через Україну в

Росію широким потоком підуть не тільки європейські, а ще й турецькі товари.

В цьому аргументі відбивається весь непрофесіоналізм (або підступність) російської дипломатії. Справа в тому, що Сербія має зону вільної торгівлі з колишніми республіками Югославії, Албанією, Молдовою, Росією, Білоруссю, Казахстаном, ЄС та Туреччиною. Але поки що ніхто не чув, щоб до Росії через Сербію йшли широким потоком товари з Туреччини, ЄС або Молдови.

А з іншого боку, якщо Україна якось чином приєднається до Митного Союзу з Росією, то де гарантія, що Україну не завалять тими ж турецькими овочами? Наприклад, турецькі овочі завозитимуться до Росії начебто із Сербії, а звідти (начебто це овочі зі Ставропілля або Краснодарського краю) надходитимуть в Україну.

Сербія: аграрний сектор

Загальна територія Сербії становить трохи більше 8,8 млн га (Україна — 60,3 млн га). Більша частина країни — гори. На сільськогосподарські землі припадає 5,7 млн га (65%), з яких рілля — 4,2 млн гектарів.

Схожість показників сільського господарства Сербії нашого вітчизняного — разюча.

Населення Сербії — 7,3 млн осіб, з яких 44% мешкають у сільській місцевості. У Сербії сільським господарством займаються 17 тисяч фермерів та комерційні підприємства. Середній розмір сімейної ферми — 3 га, сільськогосподарського підприємства — 10,6 га. На аграрний сектор припадає приблизно 10,5% ВВП Сербії.

У 2010 році ціни на продукти харчування зросли на 14%. (Ціни на продукти

Собор Св. Сави у Белграді

Сільськогосподарське виробництво в Сербії за секторами в 2010 році

С.-г. галузь	Обсяг, млн т	Вартість, \$ млн
Рослинництво		3,8 млрд
Зернові	9,2	1916
Технічні культури	4,3	467
Овочі	2,2	606
Кормові культури	3,7	254
Плодівництво	1,0	461
Виноградарство	0,3	96
Тваринництво	2,3	1,75 млрд
ВРХ	1,6	746
Свинарство	0,4	660
Вівчарство	0,06	98
Птахівництво	0,2	237
Бджільництво	0,005	10
Разом		5,5 млрд

Середня врожайність основних сільськогосподарських культур і продуктивність корів

	Урожайність, т/га						Надій на корову, л
	Зернові, в середньому	Пшениця	Кукурудза	Соняшник	Соя	Цукрові буряки	
Сербія	4,6	3,6	5,3	2,4	2,4	45,6	2647
ЄС	5,1	5,4	6,9	1,8	2,8	70,2	6139
Албанія	4,3	4,0	5,6	1,9	1,7	20,0	2572
Австрія	6,1	4,9	10,6	2,7	2,8	70,3	6068
Боснія і Герцеговина	4,5	3,8	5,1	0,9	2,2	18	2580
Угорщина	4,7	3,8	6,4	2,0	2,3	53,6	6803
Словенія	5,3	4,0	7,8	1,4	2,9	-	5764
Хорватія	6,1	5,2	7,3	2,3	2,5	52,8	3850

Основна продукція сільського господарства в 2010 році

С.-г. продукція	Вартість, \$ млн	Частка*, %
Кукурудза	1589	28,6
Свинина	660	11,9
Молоко	437	7,9
Яловичина	309	5,6
Пшениця	273	4,9
Соя	189	3,4
Картопля	164	3,0
Малина	148	2,7
Соняшник	122	2,2
Цукрові буряки	114	2,0
Загалом	5550	72,2

* Частка в загальній сільгосппродукції

Зовнішня торгівля найважливішими сільськогосподарськими товарами, \$ млн

Експорт		Імпорт	
Кукурудза	307,8	Кава	72,0
Білий цукор	184,3	Тютюнові вироби	42,3
Малина	95,6	Свіжі банани	30,5
Пшениця	64,4	Готова їжа	23,1
Соняшникова олія	58,4	Апельсини	21,1
Пиво	50,1	Соя	18,4
Свіжі яблука	43,8	Пальмова олія	17,6
Безалкогольні напої	43,8	Свіжі помідори	15,7
Малиновий джем	43,7		
Соева олія	38,3		

— практично такі самі, як і в Україні). Розвитку аграрного сектору Сербії заважають низькі доходи населення, яке на харчування витрачає 41% своїх доходів. Споживання м'яса є вдвічі меншим, ніж у ЄС; молока — менше на 80 л/особу/рік.

Через недостатній попит власного населення на продукти харчування Сербія великі обсяги своєї продукції експортує. Найбільшими імпортерами сербської сільськогосподарської продукції є ЄС та Росія.

Сербія є найбільшим у світі експортером малини — третина всієї світової торгівлі малиною припадає на Сербію. Також суттєвою складовою експорту є яблука. І тут я хотів би сказати таке.

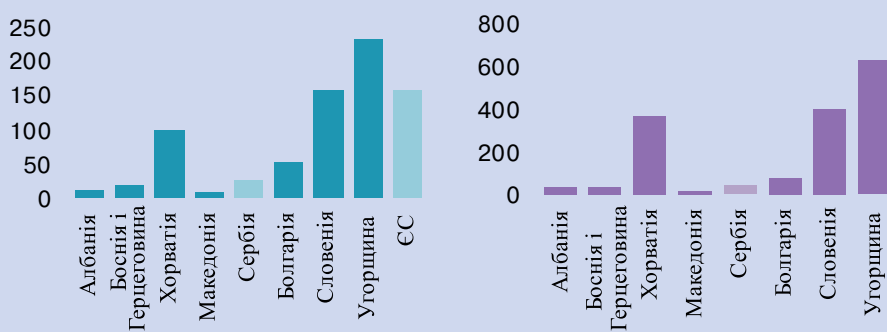
У складі групи аграрних журналістів було двоє вчених з Індії, які розповідали про розвиток сільського господарства в гірських районах Гімалаїв. (Цікавим було те, що індуси до екзотичних овочів відносили нашу звичайну білокачанну капусту.) Мою увагу привернула заява про те, що в Індії дуже велику увагу приділяють вирощуванню яблук у цих регіонах. Так от, і сербські колеги, й індійські вчені висловлювали своє занепокоєння тим, що Україна може бути їхнім серйозним конкурентом на ринку фруктів взагалі і яблук зокрема.

Я заспокоїв своїх співрозмовників такими двома аргументами. По-перше, в Україні немає розвиненої логістичної системи для зберігання та транспортування (в тому числі за кордон) свіжої плодоовочевої продукції, фруктів і ягід. Наші ж багатії, що розбагатіли на пограбуванні власного народу, розвитком сільського господарства не переймаються, воліючи вкладати вкрадені кошти в нерухомість за кордоном, а не в аграрну логістику.

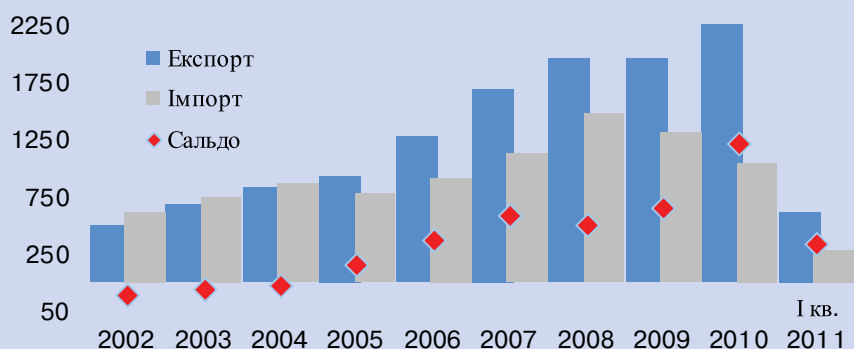
По-друге, навіть у прийнятій минулого року з величезною помпою "Концепції комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України" немає жодного рядка щодо потреби розвитку овочівництва, садівництва та виноградарства — стратегічний наголос робиться на виробництві зерна, молока та свинини. Так що спить спокійно, дорогі товариші: конкуренція з боку України на цих ринках вашим країнам не загрожує.

Під час тижневого перебування в Сербії я звернув увагу на те, що в стравах, якими нас годували, практично не було овочів — самі лише м'ясо та хліб. Якщо ви звернете до таблиці експорту-імпорту сільськогосподарських

Бюджетна підтримка сільського господарства

Сербія: динаміка розвитку зовнішньої торгівлі аграрною продукцією

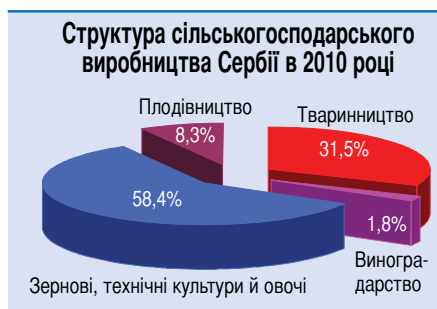

Міністр сільського господарства Сербії
Душан Петровіч

продуктів Сербії, то побачите, що Сербія імпортує свіжі помідори! Це є наслідком підписання угоди про зону вільної торгівлі з Туреччиною: імпорт свіжих овочів із Туреччини знищив овочівництво в Сербії, так само як перед цим засилля турецьких овочів знищило овочівництво в Болгарії та Румунії. Тут є над чим подумати нашим овочівникам.

Так само не зовсім зрозуміло (але побоювання висловлювалися), що чекає бурякоцукрову галузь Сербії після приєднання до ЄС.

Під час зустрічі з іноземними журналістами міністр сільського господарства Сербії, заступник міністра торгівлі, фахівці з Торгівельної палати відзначали як переваги, так і проблеми аграрного сектору Сербії. Аграрний сектор Сербії має такі переваги: вигідне географічне розташування (в центрі Балкан), сприятливий клімат і родюча земля, низька вартість землі (300-350 €/га) і робочої сили.

До проблем вони відносили малий розмір ферм, неорганізованість у спілки дрібних фермерів, низьку врожайність культур та низьку продуктивність тва-

рин, застарілі потужності з переробки сільськогосподарської продукції, брак коштів.

Поки що аграрна реформа в Сербії не є завершеною, і, мабуть, цим пояснюється низький рівень іноземних інвестицій в сільське господарство (1% загального обсягу) та переробну галузь (4,5%). Але все одно мене не полишає відчуття, що перспективи розвитку аграрного сектору Сербії є значно кращими, ніж в Україні, через набагато менший рівень корупції.

Наприкінці цієї частини розповіді про відвідина Сербії я хочу навести дані щодо бюджетної підтримки її аграрного сектору.

40% аграрного бюджету Сербії витрачається на субсидування виробництва з розрахунку на гектар. Але досвід попередніх років показав, що ця система не є ефективною, і тому найближчим часом уряд має намір субсидувати кредитну ставку для виробників.

Наступного разу я розповім про конкретні ферми та підприємства, які відвідали іноземні аграрні журналісти під час візиту до Сербії в рамках прес-туру Balkan Tour-2011. ◀

**AGRI
TECHNICA**

The World's No.1

м. Ганновер/Німеччина 15–19 листопада 2011 р.
Ексклюзивні дні: 13 і 14 листопада

Dygun Global Consult, Andrei Dykun
Tel.: 047 443 69 85, E-Mail: info@dykun.com.ua

www.agritechnica.com